

Изилдөөнүн жалпы мүнөздөмөсү

Изилдөөнүн актуалдуулугу. Кыргызстандын дүйнөлүк билим берүү мейкиндигине кошулуу шартында өсүп келе жаткан жаш муундарга сапаттуу билим берүү актуалдуу болуп саналат. Бул проблеманы чечүүдө педагогиканы мыкты билген квалификациялык даярдыгы бар мугалимдер чоң роль ойнойт. Мына ушуга байланыштуу заманбап маалыматтык технологияларды, окутуунун инновациялык форма жана методдорун, каражаттарын колдоно билген компетенттүү мугалимдерди ЖОЖдо даярдоонун зарылдыгы келип чыкты.

XXI кылымдагы заманбап маалыматтык технологияларды колдонуу менен аралыктан окутуу билим берүүнүн инновациялык жана келечектүү формасы болот саналат. Кыргыз Республикасында билим берүү системасын модернизациялоонун шартында аралыктан окутуунун технологиясын пайдалануу менен мугалимдерди даярдоонун системасын үзгүлтүксүз өркүндөтүү стратегиялык милдеттердин бири. Аралыктан билим берүүнүн өнүгүшү Кыргыз Республикасынын “Билим берүү жөнүндөгү” мыйзамында, Кыргыз Республикасынын Өкмөтү 2011-жылы 23-августта кабыл алган “Кыргыз Республикасынын жогорку билим берүү системасында эки баскычтуу структураны орнотуу» жөнүндө №496 токтому, “Кыргыз Республикасынын билим берүүсүн башкарууда информациялык системаны түзүү Концепциясын”, “2012-2020-жж. чейинки аралыкта КР билим берүүнү өнүктүрүү Концепциясы жана стратегиясы”, “Маалыматтык-байланыштык технологиялардын негизинде жалпы жана үзгүлтүксүз билим берүүнү өнүктүрүүнүн улуттук программасынын Концепциясын» иштеп чыгуу менен байланышкан. Аталган укуктук-нормативдик документтерде билим берүүнүн жеткиликтүүлүгүн жана натыйжалуулугун жогорулатууга мүмкүндүк берүүчү маалыматтык технологияларды өнүктүрүү, окутуунун алгылыктуу методдору менен каражаттарын аныктоо, аларды практикада колдонуу аралыктан окутууну жакшыртуунун багыттарынын бири катары белгиленген.

Аралыктан билим берүү ар түрдүү географиялык жана экономикалык диапазондордун мейкиндигинде азыркы кездеги өндүрүштүн талабына жооп берген ар кыл адистерди даярдоого жөндөмдүү. Окутууда адам жашаган жеринен эле билим алып, өлкө ичиндеги, керек болсо чет өлкөдөгү билим берүүнүн аркылуу эл аралык ресурстарын колдоно алат.

Азыркы кезде окумуштуулар тарабынан аралыктан окутуунун шартында билим берүүнүн маселелерин изилдөөгө өзгөчө көңүл бөлүнүүдө. А.А. Андреев, С.Г. Бондарева, Н.Ю. Волова, Ю.А. Дубровина, Е.Н. Картушина, Е.С. Полат, И.В. Сергиенко, А.В. Хуторской ж.б. аралыктан билим берүүнүн төмөндөгүдөй артыкчылыктарын белгилешкен:

- окутуунун алдыга озуп кетүү мүмкүнчүлүгү жана окуу программаларын кеңири тандоону сунушталышы;
- окутуунун орду жана мезгили; окутуунун ырааттуулугу жана ула малуулугу;

– ишмердүүлүктүн белгилүү бир түрлөрүн алмаштыруу жана байытуу мүмкүнчүлүгү;

– билим берүү процессинин катышуучуларынын убактысын бөлүштүрүүнүн рационалдуулугу; өндүрүштөн ажыратпастан окутуу ж.б.

Кыргыз Республикасынын билим берүү мекемелеринде аралыктан окутууну уюштуруунун маселелери, анда окутуунун технологиясын өркүндөтүүнүн проблемалары окумуштуулар Т.А. Абдырахманов, А.А. Айдаралиев, Б.Ж. Баячорова, А.М. Кененбаев, В.Л. Ким, А.К. Наркозиев, М.А. Ногаев, С.А. Нуржанова, Т.Р. Орускулов, Г.Д. Панкова, Т.Э. Уметов ж.б. илимий-методикалык эмгектеринде чагылдырылган.

Окумуштуу-педагог А.К. Наркозиев «Кредиттик технологиялар боюнча билим берүү программаларын долбоорлоо боюнча компетенттүүлүк мамилесинин теориялык негиздери» аттуу докторлук диссертациясында: «Аралыктан окутуу – бул билим алган адамдардын окутуу таанып-билүү ишмердүүлүгүн өнүктүрүү максатында алыста жайгашкан билим берүү мекемелери тарабынан электрондук жана телекоммуникациялык каражаттардын жардамы аркылуу максаттуу жана методикалык жактан камсыздалган окутуунун технологиясы», – деп белгилейт [Наркозиев, А.К. Проектирование образовательно-профессиональных программ в ВУЗе на основе компетентностного подхода по кредитной технологии. Монография. – Бишкек: Илим, 2009. – 64-б.].

Бул көз караштан алганда, Кыргызстанда акыркы жылдары электрондук жана телекоммуникациялык каражаттарды колдонуу боюнча көптөгөн изилдөөлөр жарык көрдү. Окумуштуулар Д.М. Ажыбаев, М.М. Бекежанов, П.С. Панков, Г.Д. Панкова, Г.К. Чекирова ж.б. окутуу процессинде компьютердик технологияларды пайдалануунун проблемалары, натыйжалуулугун жогорулатуунун жолдорун изилдешкен. Маалыматтык технология, информатика предметин окутуунун методикасына, информатика мугалимдеринин билимин өркүндөтүүнүн маселелерине Т.Б. Бекболотовдун, Д.К. Карагуловдун, Т.Р. Орускуловдун, А.С. Өмүралиевдин эмгектери арналган.

Изилдөөнүн темасына байланышкан илимий эмгектерди талдоо, заманбап маалыматтык технологияларга негизделген аралыктан окутууну туруктуу, көп аспектилүү алыстан маалыматтык-билим берүүчү система катары кароого мүмкүндүк берет, анткени, ал өзүнө жогорку билим берүүнүн классикалык жана виртуалдуу чөйрөсүнүн элементтерин айкалыштырат.

Кыргыз педагогикасында аралыктан окутуу технологиясын пайдаланууну уюштуруу боюнча изилдөөлөр окутуунун технологиялык аспектинде арналып, педагогикалык билим берүүнү ишке ашыруунун проблемасы толук кандуу изилдене элек. Бул жагдай төмөндөгүдөй **карама-каршылыктарды** аныктоого мүмкүнчүлүк берди:

– ЖОЖдо аралыктан билим берүүнү уюштурууга болгон муктаждык жана анын натыйжалуулугун жана сапатын жакшыртуунун илимий педагогикалык негизинин жеткиликтүү изилденбегендиги;

– аралыктан билим берүүнүн шартында педагогикалык билим берүүнүн зарылдыгы жана аны уюштуруунун илимий негизделген моделинин иштелип чыкпагандыгы;

– аралыктан билим берүүнүн шартында педагогикалык билим берүүнүн мүмкүнчүлүгүнүн таанылгандыгы менен аны ишке ашыруунун педагогикалык шарттарынын аныкталбагандыгы;

– аралыктан билим берүүнүн натыйжалуулугун арттыруунун зарылдыгына жараша илимий негизделген окуу-методикалык комплекстеринин иштелип чыкпагандыгы.

Аталган проблеманын актуалдуулугу, анын теориялык жана практикалык маселелеринин учурдун талабына ылайык чечилбегендиги “Жогорку окуу жайда аралыктан окутуунун шартында педагогикалык билим берүүнү моделдештирүү” деген теманы тандап алууга негиз болду.

Изилдөөнүн объекти: Жогорку окуу жайда аралыктан педагогикалык билим берүүнү уюштуруу.

Изидөөнүн предмети: Жогорку окуу жайда аралыктан педагогикалык билим берүүнү уюштуруунун жана ишке ашыруунун педагогикалык шарттары.

Изилдөөнүн максаты: ЖОЖдо аралыктан окутуунун шартында педагогикалык билим берүүнүн моделин түзүү жана аны ишке ашыруунун жолдорун аныктоо.

Изилдөөнүн милдеттери:

1. ЖОЖдо аралыктан окутуунун шартында педагогикалык билим берүүнүн теориядагы жана практикадагы абалын изилдөө.

2. ЖОЖдо аралыктан окутууда педагогикалык билим берүүнүн уюштуруучулук педагогикалык шарттарын аныктоо.

3. Аралыктан окутуу процессинде педагогикалык билим берүүнүн моделин жана окуу-методикалык комплексин иштеп чыгуу.

4. Педагогикалык эксперимент аркылуу ЖОЖдо аралыктан окутуунун шартында педагогикалык билим берүүнүн натыйжалуулугун текшерүү.

Изилдөөнүн илимий жаңылыгы жана теориялык баалуулугу:

1. Жогорку окуу жайда аралыктан окутуу процессинде педагогикалык билим берүүнүн теориядагы жана практикадагы абалынын изилденгендигинде.

2. Аралыктан окутууда педагогикалык билим берүүнүн мазмуну, маңызынын жана аны уюштуруунун педагогикалык шарттарынын аныкталгандыгында.

3. Аралыктан билим берүүнүн технологиясын колдонуу менен педагогикалык билим берүүнүн модели жана “Педагогика” боюнча окуу-методикалык комплексинин иштелип чыккандыгында.

4. ЖОЖдо аралыктан окутуу процессинде педагогикалык билим берүүнү уюштуруунун натыйжалуулугу эксперимент аркылуу текшерилип жана жыйынтыктары талдангандыгында турат.

Изилдөөнүн практикалык маанилүүлүгү. Изденүүчү тарабынан иштелип чыккан ЖОЖдо аралыктан окутууда педагогикалык билим берүүнүн сапатын жогорулатууга жардам берген моделин, педагогикалык шарттарын,

окуу-методикалык комплексин, дидактикалык материалдарын, методикалык сунуштарды педагогикалык жогорку окуу жайлардын окутуучулары жана студенттери колдонсо болот.

Изилдөөнүн тажрыйбалык-эксперименталдык базасы: И. Арабаев атындагы Кыргыз мамлекеттик университетинин М.Р. Рахимова атындагы Квалификацияны жогорулатуу жана кадрларды кайра даярдоо институту.

Коргоого алынып чыгуучу негизги жоболор:

1. ЖОЖдо аралыктан окутуунун шартында педагогикалык билим берүүнүн теориядагы жана практикадагы абалын изилдөө Кыргызстандын дүйнөлүк билим берүү мейкиндигине кошулуунун шартында заманбап маалыматтык технологияларды колдонуу менен окутуунун алгылыктуу формаларын өркүндөтүү керек. Кыргызстандагы билим берүү системасын модернизациялоонун шартында келечектеги педагогдорду ЖОЖдо аралыктан окутуу технологиясын пайдалануу менен даярдоо зарыл.

2. Педагогикалык билим берүүнүн натыйжалуулугун камсыз кылган уюштуруучулук-педагогикалык шарттарынын комплекси: а) ЖОЖдо аралыктан билим берүүнүн система катары сайтка электрондук материалдарды жүктөө; б) студенттерди мультимедиялык класстарда педагогикалык жактан камсыздоо (консультациялар); в) аралыктан билим алган студенттер менен үзгүлтүксүз байланышта болуу; г) студенттердин маалыматтык технологиялар тармагындагы даярдыктары, интернеттен маалыматты издөө, телекоммуникациялык тармактардын булактарын колдонуу, электрондук почтанын кызматын өздөштүрүү, маалыматты жөнөтүү жана кабыл алуу жөндөмүн калыптандыруу.

3. ЖОЖдо аралыктан окутуунун шартында педагогикалык билим берүүнүн мазмундук модели жана окуу-методикалык комплекси. Бакалаврларды даярдоонун шартында моделди колдонууда төмөндөгүдөй аралыктан окутуунун принциптери мааниге ээ болот: а) билим берүү процессин уюштуруунун педагогикалык моделинин вариантуулугу; б) инновациялык жана традициялык формалардын шартка жараша айкалыштырылышы; в) интерактивдүүлүк; г) билим берүүчү каттамды тандоо эркиндиги; д) билим берүүчү процессте педагогикалык коштоону жекелештирүү жана бөлүштүрүү; ж) маалыматтык технологияларды колдонуу менен ачык билим берүү чөйрөсү өзгөчөлүгүн эске алуу.

4. ЖОЖдо аралыктан окутуунун шартында педагогикалык билим берүүнүн натыйжалуулугун педагогикалык эксперимент аркылуу текшерүү жана жыйынтыктарын талдоо, эксперименталдык иштин жүрүшүндө алынган натыйжалар студенттердин «Педагогика» дисциплинасы боюнча билимин, билгичтиктерин жана көндүмдөрүнүн калыптанышына таасирин тийгизе тургандыгын көрсөткөн эксперименталдык иштин жыйынтыгы.

Издөнүүчүнүн жеке салымы: изденүүчү тарабынан аралыктан окутуунун шартында педагогикалык билим берүүнүн модели түзүлдү, окуу процессинин жалпы сапатынын деңгээлине бирдиктүү баа берүү методу аныкталды. Окутуу процессинин натыйжалуулугун арттыруу максатында, студенттердин сапаттуу

билим алуусун камсыз кылууга багытталган “Педагогика» дисциплинасы боюнча окуу-методикалык комплекси иштелип чыгып, практикага киргизилди.

Изилдөөнүн жыйынтыктарын апробациялоо жана практикага киргизүү: Изилдөөнүн жүрүшү жана натыйжалар 2011-2016 жылдары республикалык деңгээлде өткөрүлгөн илимий-методикалык конференцияларда, И. Арабаев атындагы КМУнун педагогика кафедрасынын жана “М.Р. Рахимова атындагы Квалификацияны жогорулатуу жана кадрларды кайра даярдоо” институтунун педагогика, психология жана гуманитардык билимдер кафедрасынын жыйындарында талкууланды. Изилдөөнүн жыйынтыктары аралыктан окутуунун окуу пландарын түзүүдө, окуу процессин уюштурууда, окуу-методикалык материалдарды даярдоодо, окуу процессинин жалпы сапатынын деңгээлине бирдиктүү баа берүү методун түзүүдө колдонулду. Аралыктан окуган студенттер үчүн “Педагогика” дисциплинасы боюнча окуу-методикалык комплекси түзүлүп практикага киргизилди.

Диссертациянын натыйжаларынын жарыяланышы: изилдөөнүн натыйжалары 14 макалада жарыяланды. Булардын ичинен 3 макала Россияда жарыяланды.

Диссертациянын түзүлүшү жана көлөмү: киришүүдөн, үч главадан, жалпы корутундудан, пайдаланылган адабияттардын тизмесинен, тиркемелерден турат. Диссертациянын жалпы көлөмү – 170 бет.

ИЗИЛДӨӨНҮН НЕГИЗГИ МАЗМУНУ

Биринчи глава “ЖОЖдо аралыктан билим берүүнү уюштуруунун теориялык өбөлгөлөрү” деп аталып, анда педагогика илиминдеги аралыктан билим берүү түшүнүгү, ЖОЖдо аралыктан билим берүүнү уюштуруунун педагогикалык негиздери изилденди, жогорку мектептин аралыктан окутуунун педагогикалык принциптерде чагылдырылган окутуунун натыйжасы менен процесстин системасына педагогикалык жана уюштуруучулук-техникалык талаптардын жыйындысы, о.э. бул талаптарды аткаруу боюнча окутуучу менен студенттин ишмердүүлүгүнүн ийгилигин камсыздаган шарттар белгиленди.

Азыркы кездеги Кыргызстандагы тарыхый кырдаал билим берүүнүн мазмунун жана багыттуулугун өзгөртүүнүн жаңы цивилизациялык мамилелерине өтүү менен мүнөздөлөт. Бүгүнкү күндөгү модернизациялоонун шартында билим берүүнүн жеткиликтүүлүгүн жана анын сапатын жакшыртуу стратегиялык маселелерден болуп саналат.

Кыргызстанда акыркы он жылдыкта келип чыккан өзгөрүүлөр билим берүү системасынын мейкиндигиндеги коммуникативдик өзгөрүүлөргө алып келди. Келип чыккан шарттагы билим берүү системасындагы коммуникативдик процесстердин социалдык механизмдерин стабилдештирүүдөгү керектөө салттуу методдорду жана каражаттарды сактоо, о.э. биздин күндө маалыматтык-коммуникативдик процесстердин таасиринин алдында калыптануучу жаңы технологияларды пайдалануу жана киргизүү менен да камсыздалышы мүмкүн.

Аралыктан окутуу өнүгүүнүн белгилүү бир жолун басып өттү. Биринчи билим берүүчү борборлору өнүккөн өлкөлөрдө (XX к. 90-ж. башында АКШ, Улуу Британия, Германия, Япония, Австралия ж.б.) түзүлгөн. АКШда окуу телеберүүсүн өнүктүрүү менен аралыктан окутуунун заманбап жолу боюнча өз аракеттерин баштаган. Бир катар америкалык колледждер XX кылымдын ортосунда корпорация кызматкерлерин кесиптик даярдоо үчүн телекөрсөтүүнү колдонууга киришкен. Бул программалар ийгиликтүү болгондуктан, бул ар кайсы шаарлардагы студенттерге жогорку сапаттагы билим берүүнү жайылтуу үчүн негиз болгон. Ошол эле мезгилде АКШнын, Европанын, Австралиянын, Кытайдын бүтүндөй территориясы боюнча спутник аркылуу телекурстарды берүү мүмкүнчүлүгү пайда болгон. 1989-жылдан баштап АКШда аралыктан билим берүү программалары боюнча телеберүү билим берүү системасындагы окуу курстарында 1000000 ашык студент окуган.

Е.В. Касьянова аралыктан окутуунун этаптарындагы проблемаларды иликтөө менен аралыктан билим берүү процессиндеги окутуунун негизги каражаты катары төмөнкүлөрдөгү бөлүп көрсөтөт: телефондун, почтанын, компьютердин жардамы менен окутуу; видео жана аудио кассеталарды, компьютердик программаларды, видео коллекцияларды окутуунун технологияларына киргизүү; Интернет-системасынын жардамы менен окутуу.

Азыркы кездеги коомдун социалдык-экономикалык шарттары педагогикалык, маалыматтык технологиянын жетишкендиктери Кыргызстанда аралыктан билим берүүнүн максатына жана анын келечегине таасирин тийгизет.

Кыргызстандагы аралыктан окутуунун учурдагы абалы, келечеги “Маалыматтык-коммуникациялык технологиялардын негизинде жалпы жана үзгүлтүксүз билим берүүнү өнүктүрүүнүн улуттук программасынын Концепциясында” аныкталган. Концепцияда аралыктан билим берүүнүн төмөндөгүдөй жетектөөчү тенденциялары белгиленген: глобалдаштыруу (өлкөдөгү аралыктан окутуу аркылуу дүйнөлүк билим берүүчүлүк мейкиндикке чыгуу); билим алуунун үзгүлтүксүздүгү; билим берүүнүн инсандын артыкчылыгына жана анын бакубат жашоосуна, о.э. эртеңки күндүн өндүрүшү менен экономикасынын муктаждыктарына багытталгандыгы; интерактивдүү коммуникациянын толуктугу жана ар түрдүүлүгүнүн камсыздалышы; окутуучу менен студенттин байланышында окутуунун аралыктан жана күндүзгү формаларынын айкалышы; дидактикалык системалар менен аралыктан окутуунун уюштуруучулук-педагогикалык моделдеринин интерактивдүүлүгү.

Аралыктан билим берүү жөнүндөгү нормативдик документтерде анын мүнөздөмөсүн айырмалаган бир канча аныктамалар бар:

1. Өз алдынча окуу принцибине негизделген, студенттин кандай шартта болбосун телекоммуникациянын каражаттары аркылуу диалог түзө ала тургандыгын мүнөздөгөн билим берүү процессинин жаңыча уюштурулушу.

2. Үйрөнүлүүчү материалдын негизги көлөмүн студентке жеткирүүнү, окуу материалын өздөштүрүү боюнча өз алдынча иштөө мүмкүнчүлүгүн

студенттерге сунуштаган, окутуу процессинде алардын алган билимдери менен ыкмаларын баалоону, окутуу процессинде окутуучу менен студенттердин интерактивдүү өз ара аракетин камсыздаган маалыматтык технологиялардын жыйындысы.

3. Персоналдык компьютерлерди, видео жана аудио техникаларды жана маалыматтык технологияларды колдонууга негизделген окутуунун жаңы технологиясы.

ЖОЖдордун билим берүү практикасына кайрылуу билим берүү процессин уюштуруудагы (студенттердин жекече иштерин көбөйтүү, тьютордик коштоо, тендердик дифференциация ж.б.) жана дидактикалык өзгөрүүлөрдү, өзгөчө окутуу процессинин методдору менен ыкмаларын бөлүп көрсөтүүгө мүмкүндүк берет.

Аралыктан окутуунун өзгөчөлүгүн изилдөө, аны уюштурууда төмөндөгүдөй негизги мүнөздөмөлөрүн бөлүп көрсөтүүгө мүмкүндүк берди:

– *Ийкемдүүлүк.* Дисциплинаны өздөштүрүү үчүн өзүнө ыңгайлуу учурда, ордунда жана бир темпте билим алуу.

– *Модулдуулук.* Көз карандысыз окуу курстардын – модулдардын топтомунан, жеке же топтук керектөөлөргө жооп берген окуу планын калыптандырууга тийгизген мүмкүнчүлүгү.

– *Параллелдүүлүк.* Окутуунун кесиптик ишмердүүлүк менен бир катарда, б.а. өндүрүштөн ажыратпастан жүргүзүлүүсү.

– *Аудиторияны жана окуу маалыматтарын кеңири камтуу.* Студенттердин жалпы окуу маалыматтарынын көптөгөн булактарына (электрондук китепкана, маалыматтардын банкы, билимдердин базасы ж.б.) бир учурда кайрылуусу алардан пайдалануусу.

– *Үнөмдүүлүк.* Окуу аянттарын, техникалык каражаттарды, транспорттук каражаттарды натыйжалуу пайдалануу, окуу маалыматын топтоштуруп жана бир түргө келтирип түшүнүү адистерди даярдоого чыгымдын аз жумшалуусу.

– *Технологиялуулук.* Дүйнөлүк мейкиндикке адамдын технология жактан жардам берүүчү маалыматтык жана телекоммуникациялык технологиялардын жаңы жетишкендиктерин билим берүү процессинде колдонуу.

– *Социалдык тең укуктуулук.* Студенттин жашаган жеринен, ден соолугунан, материалдык камсыздалгандыгынан көз карандысыз тең укукта билим алуу мүмкүнчүлүгү.

– *Интернационалдуулук.* Билим берүүнү тейлөөнүн рыногунда дүйнөлүк жетишкендиктерди импорттоо жана экспорттоо.

Демек, окутуунун классикалык формасынан аралыктан окутууга өтүүдө социалдык, теориялык, методологиялык, нормативдик-укуктук, дидактикалык, технологиялык аспектилерин эске алуу керек. Аралыктан билим берүүнү коомдун мүчөлөрүнүн жаңы шарттарга ыңгайлануусунун социалдык механизми катары карасак болот.

Экинчи глава “ЖОЖдо аралыктан билим берүү процессин педагогикалык камсыздоонун негизги багыттары деп аталып, теориялык

жана практикалык материалдарды талдоонун негизинде төмөндөгү маселелер каралды:

- ЖОЖдо аралыктан билим берүүнү уюштуруунун педагогикалык шарттарын ачуу жана аны илимий методикалык жактан негиздөө;

- Жогорку окуу жайында аралыктан билим берүү процессинде колдонулган маалыматтык технологияларды тандоо;

- Аралыктан окутуунун шартында педагогикалык билим берүүнү уюштуруу.

- Аралыктан окуган студенттер үчүн окуу-методикалык комплексин түзүү.

Билим берүү системасында окутуунун натыйжалуулугу педагогикалык шарттар максатка ылайык колдонулганда гана артат. Изилдөөнүн жүрүшүндө илимий теорияда жана практикада топтолгон материалдарды талдоонун негизинде аралыктан окутууну уюштурууда төмөндөгүдөй педагогикалык шарттарды аныктадык:

- ЖОЖдо аралыктан билим берүүнүн система катары сайтка электрондук материалдарды жүктөө;

- Студенттерди мультимедиялык класстарда педагогикалык жактан камсыздоо (консультациялар);

- Аралыктан билим алган студенттер менен үзгүлтүксүз байланышта болуу;

- Студенттердин маалыматтык технологиялар тармагындагы даярдыктары, интернеттен маалыматты издөө, телекоммуникациялык тармактардын булактарын колдонуу, электрондук почтанын кызматын өздөштүрүү, маалыматты жөнөтүү жана кабыл алуу жөндөмү калыптанга байланыштуу болот.

Аралыктан окутууда педагогикалык камсыздоо өзүнө эки негизги компонентти камтыйт: дидактикалык (маалыматтык жана программалык-методикалык мүнөздөгү) материалдардын комплекси жана студенттер менен коммуникациянын (түздөн-түз жана кыйыр) формалары менен методдорунун жыйындысы.

Аралыктан билим берүүчү өз ара аракетти педагогикалык камсыздоодогу негизги багыттар, анын каражаттары, методдору жана формалары төмөндөгүдөй:

- окууга болгон студенттердеги оң мотивацияны колдоо жана жардам берүү менен ийгиликтин кырдаалын түзүү жана баалоочу методдордун жардамы менен окуу маалыматтарынын мазмунун татаалдаштыруу жана көбөйтүүнүн жардамы менен аны сунуштоонун варианттуулугуна жетишүү;

- маалыматтык ишмердүүлүктүн жана өз ара аракеттин ыкмаларын калыптандырууну жана стабилдештирүүнү камсыздоо маалымат булактардын (анын ичинде Интрнет) мазмунун жана маалыматтарды алуунун ыкмалары жөнүндө түз маалымат берүүнүн методдору аркылуу; маалыматты издөө, кайрадан иштеп чыгуу жана сунуштоо боюнча студенттин аракеттерин алгоритмдештирүү менен жетишилет;

– окуу-таанып-билүүчүлүк ишмердүүлүктүн өзүн уюштурууну камсыздоо окуу маалыматтын блоктук-модулдук формасын уюштуруу менен программалык окутуунун негизинде жетишилет;

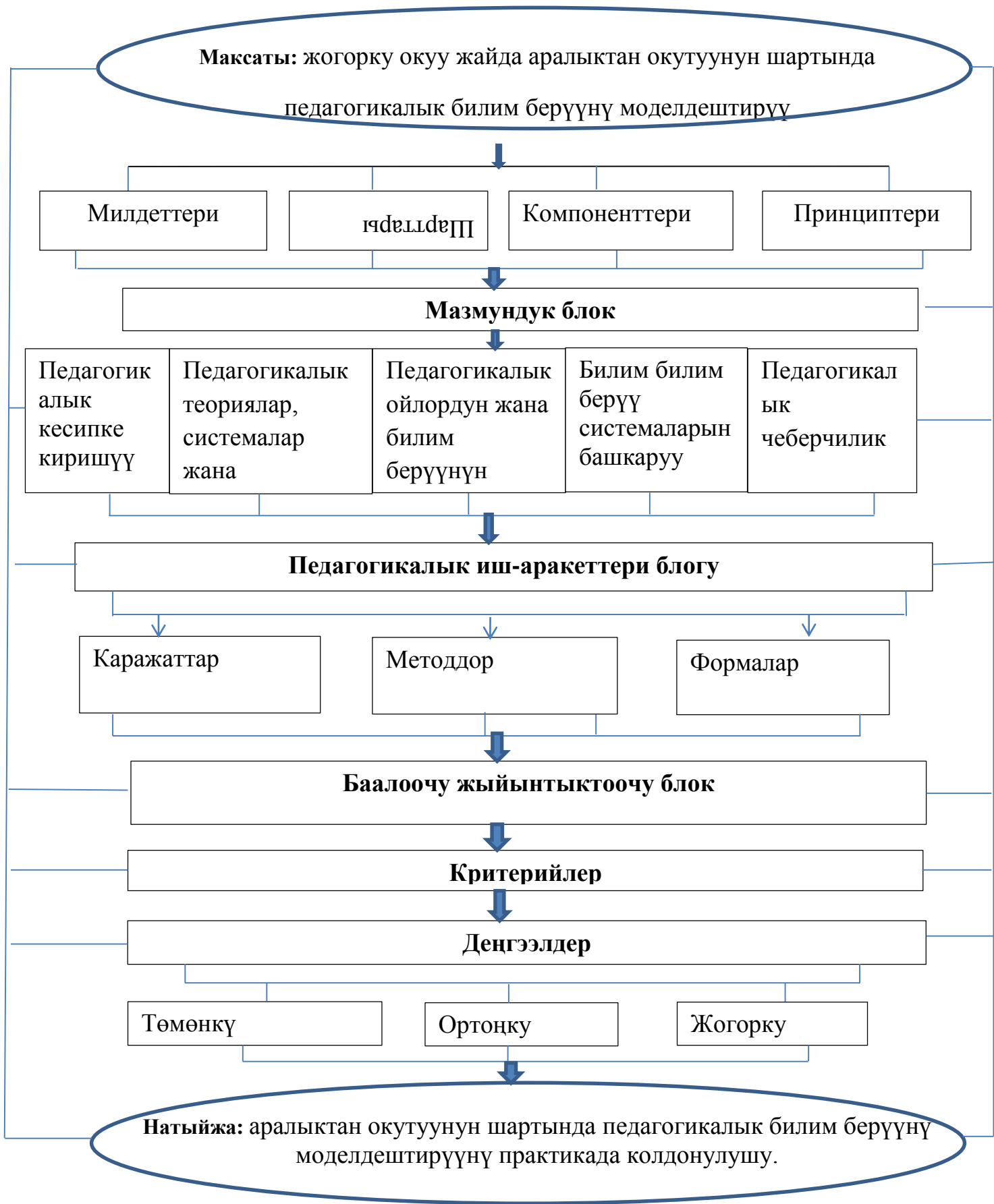
– ортомчул коммуникациянын ыкмаларын калыптандырууну камсыздоо. Окуу маалыматтарын презентациялоого талаптардын системасында жана текшерүүнүн кайтарым байланыш кырдаалдарында аны интерпретациялоо менен жетишилет.

Окуу-методикалык жана дидактикалык материалдар аралыктан билим берүүнү уюштурууда өзгөчө мааниге ээ.

Изилдөөнүн жүрүшүндө теориялык жана практикалык материалдарды тандоонун негизинде аралыктан билим берүүнүн төмөндөгүдөй атайын *принциптерин аныктай алдык*: билим берүү процессин уюштуруунун педагогикалык моделинин вариантуулугу; инновациялык жана традициялык формалардын шартка жараша айкалыштырылышы; интерактивдүүлүк; билим берүүчү каттамды тандоо эркиндиги; билим берүүчү процессте педагогикалык коштоону жекелештирүү жана бөлүштүрүү; маалыматтык технологияларды колдонуу менен ачык билим берүүнүн мазмунунун модулдук блоктук түзүлүшкө негизделгендиги, окутуудан студенттин өз алдынча окууга өткөндүгү ж.б.

Педагогикалык процессти уюштуруунун негизги шарты моделдештирүү экендиги, окумуштуулар тарабынан белгиленген. Алар моделдердин бардык болгон типтерин алардын милдеттеринин даражасына чектешкен, бөлүштүрүшкөн, ажырымдашкан (аналогиялык моделдер, математикалык моделдер, алдын ала көрө билүүнүн моделдери, абстракциялык моделдер, теориялык моделдер, чындыктык моделдери) жараша, б.а. объекттин олуттуу мүнөздөмөсүн көрсөтүү мүмкүнчүлүгүнө карай ранжирлешкен. Алар абалды чыныгы баяндоону талап кылынган ырастоону өзүнө камтыйт жана тажрыйбалык текшерүүнү талап кылбайт, анткени рационалдуу ишенимдин чегинде турат.

Мына ушул сыяктуу көз караштарга таянуу менен аралыктан билим берүүнү моделдештирүүнү колдонуу зарыл деп эсептейбиз. Мына ушуга байланыштуу теориялык булактарга таянуу менен педагогикалык билим берүүнүн төмөндөгүдөй моделин иштеп чыктык (1-сүрөт).

Иштелип чыккан моделдин негизинде «Педагогика» дисциплинасын аралыктан окутуунун натыйжалуулугу төмөндөгү критерийлер менен тастыкталды: студенттердин билимдерди өздөштүрүүсү менен сапатынын деңгээлдеринин жогорулашы; педагогиканы окууга болгон оң мотивациясынын калыптанышы; бул дисциплинага таанып-билүүчүлүк кызыгуунун жогорулашы; маалыматтык технологияга болгон маданиятынын деңгээлинин жогорулашы; жаңы маалыматтык технологияларды колдонуу менен иштөөнүн ыкмаларына ээ болушу; жыйынтыкта педагогикалык компетенциялардын калыптаныш деңгээлинин өсүшү.

Бул модель педагогикалык эксперименттин жүрүшүндө системалуу колдонулуп, студент менен аралыктан байланышты бекемдеп, педагогикалык процесстин толук кандуу жүрүшүн камсыз кылды.

Үчүнчү глава “ЖОЖдо аралыктан билим берүү процессин уюштурууну тажрыйбалык-эксперименталдык изилдөө” эксперименттин тастыктоочу жана калыптандыруучу этаптары, салттуу жана аралыктан окутуу технологиясын пайдалануу менен окуган студенттерди кесиптик даярдоонун деңгээлин анализдөө менен педагогикалык эксперименттин жыйынтыктары чыгарылды.

Изилдөөнүн бул этабында биз төмөндөгүдөй максаттарды койдук:

1. ЖОЖдун шартында аралыктан окутуу уюштуруунун иштелип чыккан мазмундук моделин апробациялоо.

2. Аралыктан окутууда педагогикалык билим берүүнүн иштелип чыккан моделин, ОМКнин натыйжалуулугун экспериментте текшерүү.

3. Педагогикалык шарттарды (окуу-методикалык комплекстери менен окуу куралдарынын максатка багыттуулугун; маалыматтык технологиялар менен массалык коммуникациянын каражаттарынын технологиялык негиздери катары колдонуунун системалуулугу менен бүтүндүгүн; студенттер менен окутуучулардын компьютердик сабаттуулугунун камсыздалышын; студенттердин таанып-билүүчүлүк ишмердүүлүгүн системалуу текшерүү менен өз алдынча ишти бириктирүүнүн оптималдуулугун) аралыктан окутуу технологиясын пайдалануу менен окутууда ишке ашыруу жана талдоо.

Изилдөө 2011-жылдан 2016-жылга чейин үч этапта жүргүзүлдү:

Биринчи аныктоочу этапта (2011-2012-жж.) изилдөөнүн проблемасына байланышкан, илимий-методикалык педагогикалык адабияттар үйрөнүлүп талдоо жүргүзүлдү. Изилдөөнүн максаты, милдети, объектиси, предмети, этаптары аныкталды. Аралыктан билим берүүнүн шартында педагогикалык билим берүүнүн мазмундук модели жана педагогика дисциплинасы боюнча ОМК түзүлдү, эксперименталдык материалдар аныкталып, аныктоочу изилдөө жүргүзүлдү.

Экинчи этапта (2013-2014-жж.) калыптандыруучу эксперимент ЖОЖдо аралыктан билим берүү шартында педагогикалык билим берүүнүн моделинин жана ОМКнин натыйжалуулугун ишке ашыруу боюнча тажрыйбалык-эксперименталдык иш жүргүзүлдү.

Үчүнчү этап (2015-2016-жж.) жыйынтыктоочу-жалпылоочу. Тажрыйбалык-эксперименталдык изилдөөнүн жыйынтыктарын текшерүү, интерпретациялоо, аралыктан билим берүү шартында педагогикалык билим берүүнүн моделин жана окуу-методикалык комплексин корректировкалоо ишке ашырылды.

Констатациялоочу эксперименттин максаты: “Педагогика” дисциплинасына, окутууда колдонулган салттуу методиканын, жаңы технологиялардын натыйжалуулугун жана студенттердин мамилесин аныктоо болду. Бул этапта аралыктан билим берүүчү окутуунун шартындагы студенттердин даярдыгынын бүтүндөй диагностикасы алынды.

Констатациялоочу экспериментте төмөндөгүдөй иштин негизги багыттары аткарылды:

- аралыктан билим берүү шартындагы педагогикалык билим берүүнүн моделин жана дисциплина боюнча ОМК иштеп чыгуу;
- студенттердин педагогика дисциплинасына болгон кызыгуусун, сабакка даярдануусунун жагдайларын аныктоо;
- студенттердин компьютердик сабаттуулугунун деңгээлин диагностикалоо жана жогорулатуу;
- ар кандай телекоммуникациялык каражаттардын жардамы менен жетишилүүчү аралыктан окутуу процессинин интерактивдүүлүгүн камсыздоо;
- эксперименттин жүрүшүн текшерүү, өз учурунда оңдоп-түзөтүүнү киргизүү.

Констатациялоочу эксперименттин жүрүшүндө текшерүүчү (125 студент) жана эксперименталдык (132 студент) топтору тандалып алынып, алардын арасында төмөндөгү багыттарда изилдөө жүргүзүлдү.

1. Студенттердин “Педагогика» дисциплинасы” боюнча жалпы билиминин жана маалыматтык технологияларды колдонуу боюнча даярдыктарынын деңгээлдерин аныктоо (1-таблица).

2. Студенттердин педагогикага кызыгуусун изилдөө (2-таблица).

3. Студенттер сабакка даярданууда кандай окуу каражаттарын пайдаланарын билүү (3-таблица).

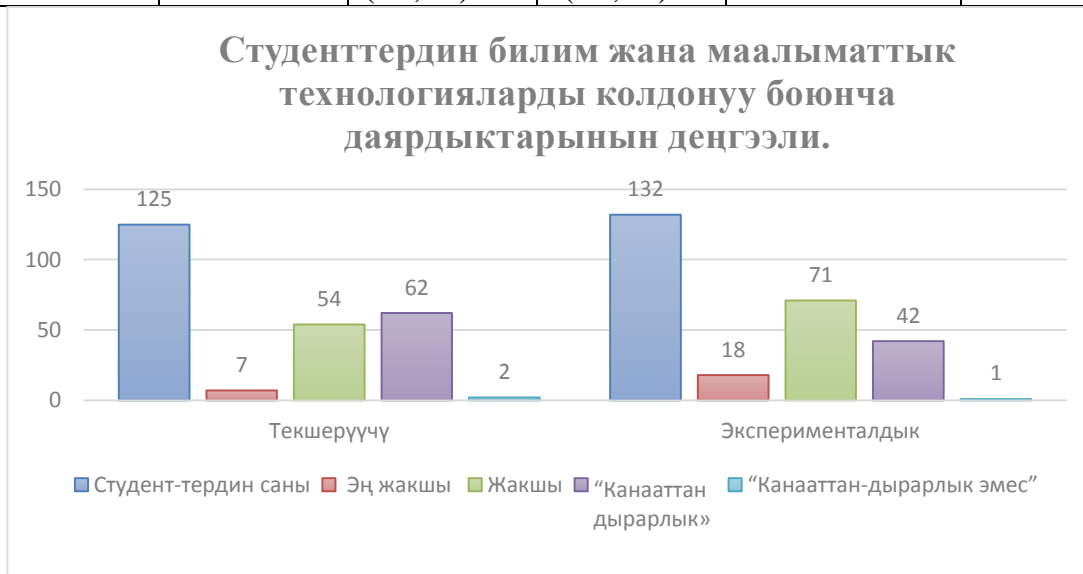
4. Маалыматтык технологияларды колдонуу боюнча даярдыктарынын деңгээлдерин текшерүү.

Изилдөөнүн жүрүшүндө анкета алуу, байкоо жүргүзүү, аңгемелешүү, интервью методдору колдонулуп, анын натыйжасы төмөндөгү таблицаларда келтирилди.

1-таблица. – Студенттердин билим жана маалыматтык технологияларды колдонуу боюнча даярдыктарынын деңгээли (% менен).

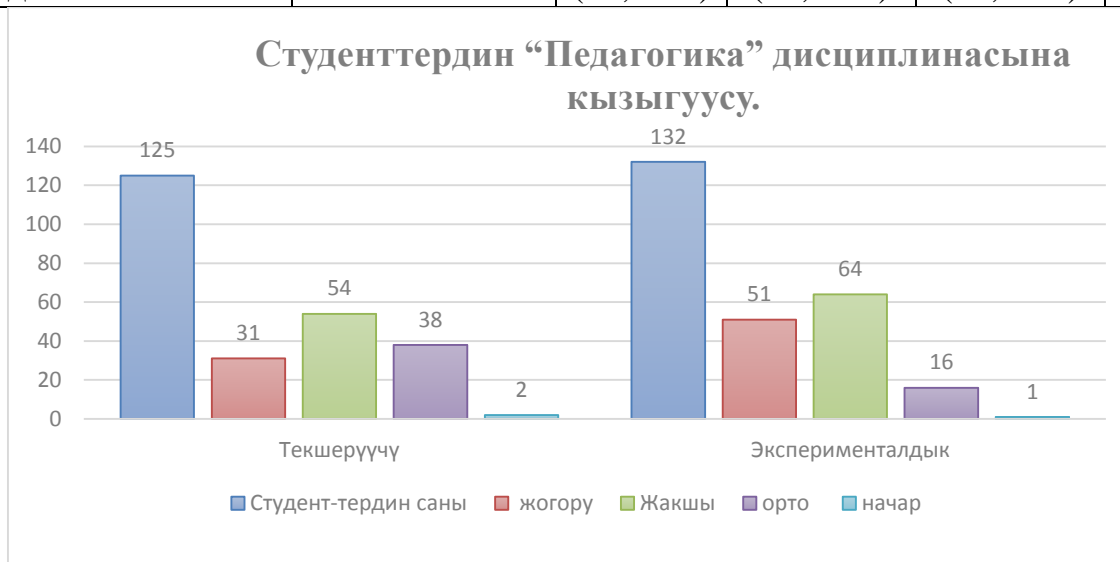
Топтор	Студенттердин саны	Эң жакшы	Жакшы	“Канааттан дырарлык»	“Канааттан -дырарлык эмес”
Текшерүүчү	125	7 (5,6)%	54	62 (49,6)%	2 (1,6)%

			(43,2)%		
Эксперимент алдык	132	18 (13,63)%	71 (53,78)%	42 (31,84)%	1 (0,75)%

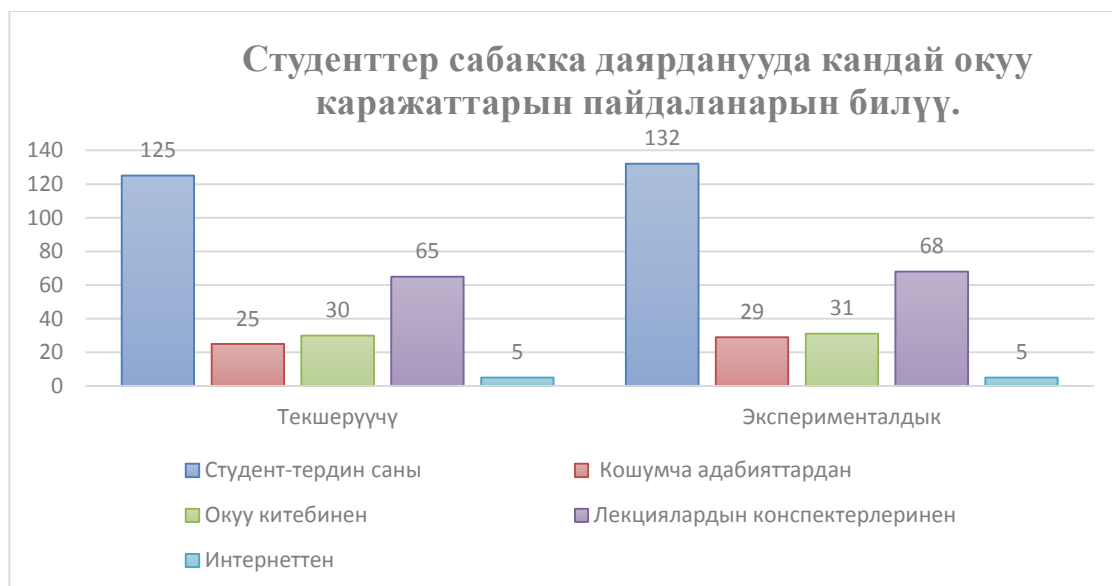
2-таблица. – Студенттердин “Педагогика” дисциплинасына кызыгуусу (% менен)

Топтор	Студент-тердин саны	Жогору	Жакшы	Орто	Начар
Текшерүүчү	125	31 (24,8%)	54 (43,2%)	38 (30,4%)	2 (1,6%)
Эксперименталдык	132	51 (38,64%)	64 (48,48%)	16 (12,13%)	1 (0,75%)

3-таблица. – Студенттер сабакка даярданууда кандай окуу каражаттарын пайдаланарын билүү (% менен)

Группалар	Студент-тердин саны	Кошумча адабияттардан	Окуу китебинен	Лекциялардын конспектерлеринен	Интернеттен
Текшерүүчү	125	25 (20%)	30 (24%)	65 (52%)	5 (4%)
Эксперименталдык	132	29 (21,9%)	31 (23,5%)	68 (51,5%)	5 (3,1%)

Аныктоочу эксперименттин жүрүшүндө алынган натыйжалар текшерүүчү жана эксперименталдык топтордун студенттеринин жогоруда берилген багыттар боюнча көрсөткүчтөрү бирдей экендигин математикалык иштеп чыгуу методдорун колдондук.

Демек, салттуу методика менен технологиялар аралыктан окутуунун талаптарына толук жооп бербейт. Окутуучу дисциплинаны окутууда орто окуган студенттердин контингентине багыт алат. Бул жагдай алардын дисциплина боюнча билимине, кызыгуусуна жана сабакка даярдануусуна таасирин тийгизет. Студенттердин “Педагогика” дисциплинасына болгон кызыгуусу эпизоддук мүнөзгө ээ. Мектепке маалыматтык технологиялардын активдүү киргизилгенине карабастан ЖОЖдо студенттердин маалыматтык-технологияны колдонуу боюнча даярдыгынын деңгээли төмөндүгүн байкадык.

Аныктоочу эксперименттин жүрүшүндө алынган материалдардын негизинде педагогикалык эксперименттин программасы түзүлүп, педагогикалык шарттар аныкталып, төмөндөгүдөй иштер аткарылды:

- бул процесстин натыйжалуулугун изилдөө үчүн зарыл методика тандалып алынды;

- кошумча каражаттары (анкеталар, анализдин схемасы, байкоолор ж.б.) иштелип чыкты;

– интернетке кирүүгө жана маалыматтык байланышты камсыздоо үчүн компьютердик класс, CD-дискте дисциплинанын электрондук версиясы даярдалды; окутуу процессине атайын даярдыктан өткөн окутуучу-тьютор дайындалды; окутуудан сырткары окутуунун натыйжалары боюнча экспериментаторлор менен биргеликте маалымат топтолду;

студенттердин окуу ишмердүүлүгү жөнүндөгү бардык маалымат аралыктан окутуунун окуу консультациялык борборуна келип түшүп турду. Эксперименттин жүрүшүндө төмөндөгүдөй методдор колдонулду: педагогикалык моделдөө; педагогикалык эксперимент; анкета; тест; аралыктан билим берүүнүн натыйжаларын талдоо.

– Мындан сырткары жогоруда белгиленген моделди ишке ашырыш үчүн аралыктан окутуунун аныктап төмөндөгүдөй иш-аракеттик *моделин аныктай алдык* (2-сүрөт):

1. Окуу материалдарды жөнөтүү.
2. Студенттердин өз алдынча иштерин жөнөтүүсү.
3. Окутуучунун текшерүүсү, баалоосу.

2-сүрөт. Окутуу процессинин модели.

Бул этапта студенттерге аралыктан дисциплина менен иштөө боюнча багыттар, анын өзгөчөлүктөрү, максаттары, милдеттери жана түзүлүшү берилди. Окуу материалдары боюнча студенттердин алга жылышынын жекелик стратегиясы иштелип чыкты. Ар бир студентке окуу-консультациялык борбордун электрондук почтасынын дареги, бардык билим бири-бири менен да байланышууга шарттар түзүлдү, билим алуучулардын даректеринин тизмеси берилди. Алар тьютор менен гана эмес, студенттерге телекоммуникациялык тармакта иштөөнүн айрым өзгөчөлүктөрү маалымдалды. Ар бир билим алуучу үчүн окутуунун план-графи жана дисциплинанын программасын аткаруу жеткирилди. Биз аралыктан окутуу технологиясын пайдалануу менен окуунун негизи катары CD-дискти колдонууну туура көрдүк. Дисциплинанын үстүндө өз алдынча иштөөдө айрым файлдарды көчүрүү жана тармактан алуу боюнча тапшырмалар сунушталды.

Калыптандыруучу этапта ЖОЖдо аралыктан билим берүү процессин уюштуруунун шартында педагогикалык билим берүүнүн моделин ишке ашыруу боюнча иштер жүргүзүлдү. Эксперименталдык топто педагогикалык билим берүү биз түзгөн моделдин окуу-методикалык комплексинин жана уюштуруучулук-педагогикалык шарттардын негизинде жүргүзүлдү. Ал эми контролдук топто традициялык методдорго гана көңүл бөлүнгөн.

Калыптандыруучу эксперименттин жүрүшүндө “Педагогика” дисциплинасынан студенттердин билим алуусу үчүн төмөндөгүдөй милдеттер коюлду:

- «Педагогика» дисциплинасын окуп-үйрөнүү деңгээлин ачуу;
- “Педагогика” дисциплинасына карата студенттердин мамилесин аныктоо;
- Дисциплинаны окуп-үйрөнүүгө карата студенттердин кызыгуусун мотивациясын калыптандыруу;
- «Педагогика» дисциплинасын окуп-үйрөнүүдө билимдердин, көндүмдөрдүн жана ыкмалардын системасын калыптандыруу;
- Студенттерде маалыматтык технологияны колдонуу маданиятын калыптандыруу.

Калыптандыруучу этап “Педагогика” дисциплинасынын мазмунуна ээ болуу процессин түздөн-түз камтыды. Алгач студенттер анын максаттары жана милдеттери менен таанышышты, андан соң модулдар менен иштөөгө киришишти. Мында модулдар боюнча билим мазмунунун ырааттуулугун студенттер өздөрү аныкташты. Ар бир модуль боюнча материалдарды түшүнгөндөн кийин, студент автоматташтырылган тесттик тапшырмалардын жардамы менен өз билимин текшерүүнү ишке ашыра алды. Мындай текшерүүчү-машыгуучу тесттер (бул курста өзүн-өзү текшерүү үчүн тесттер 20 тапшырмадан 3 вариантта берилген) кайтарымы байланышты камсыз кылат. Студент тесттик текшерүүнүн жыйынтыгын дароо экрандан көрө алат (т.а.

дисциплинага карата түздөн-түз “ички интерактивдүүлүк”, түзүлгөн). Тесттин жыйынтыктары атайын түзүлгөн программада катталган соң, тьюторго келип түшөт. Ал тесттин жыйынтыктарын анализдеп, окуу-консультациялык борборго өткөрүп берет. Текшерүүчү-корректирлөөчү тесттер материалды канчалык өздөштүргөндүгүнүн даражасын аныктоого мүмкүндүк берет. Тьютор студенттин материалды канчалык өздөштүргөндүгүнүн даражасын аныктап, анын кийинки ишмердүүлүгүн координациялайт. Эгер студенттерде кандайдыр бир түшүнүксүз суроолор болсо, алар окуу-консультациялык борбордогу дисциплинанын авторлоруна, тьюторго электрондук почта аркылуу кабарлаша алат.

Жыйынтыктоочу этапта бүтүндөй дисциплинанын материалын өздөштүрүүнүн деңгээлин текшердик. Жыйынтыктоочу тест (3 варианттагы жооптор менен 30 тесттик тапшырмада берилет, компьютердик программа жыйынтык боюнча суммардык баллды чыгарат) тьютордун катышуусунда аралыктан окутуунун борборунда өткөрүлөт.

Тьютордун катышуусунда чыгармачылык жазуу тапшырмалары аткарылат. Контролдук тесттин жана чыгармачылык жазуу ишинин жыйынтыктары окуу-консультациялык борборго келип түшөт, анализденет, текшерилет, андан соң (мында түпкү натыйжа-каалоо, эскертүү ж.б. менен коштолот) студентке кайтарылат.

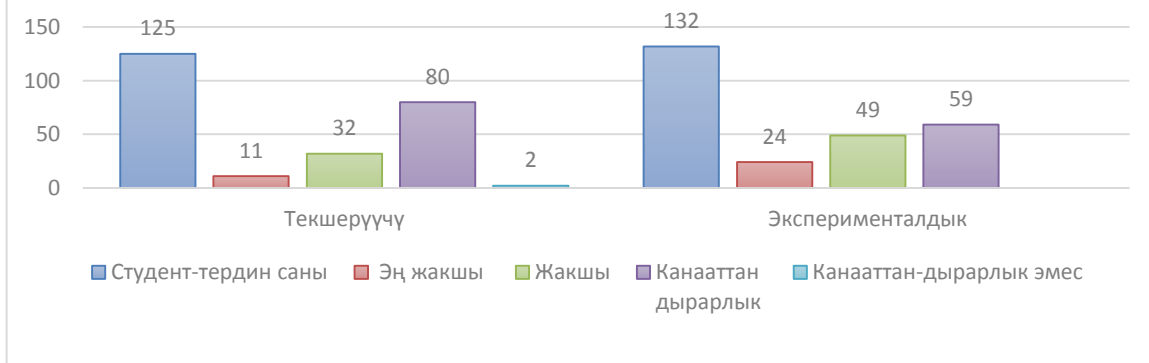
Окутуунун жүрүшүндө студенттер окутуунун ар бир этабы боюнча үч түрдөгү анкеталардын суроолоруна жооп беришти. Биринчи анкета жүргүзүүнүн максаты аралыктан окутуунун мамилесин жана күндөлүк турмушка жаңы маалыматтык жана телекоммуникациялык технологиялардын каражаттарын колдонуунун даражасын билүү болду.

Калыптандыруучу эксперимент учурунда студенттердин билим деңгээлдери, окууга болгон мотивациясы, таанып билүүчүлүк деңгээли, боюнча мониторинг жүргүзүлүп, эксперименталдык топтордогу студенттердин даярдыгы аныкталды.

4-таблица. – Маалыматтык технологияларды колдонуу боюнча даярдыктарынын деңгээлдерин текшерүү. (% менен)

Топтор	Студенттердин саны	Эң жакшы	Жакшы	Канааттан дырарлык	Канааттан-дырарлык эмес
Текшерүүчү	125	11 (8,8)	32 (25,6)	80 (64%)	2 (1,6%)
Эксперименталдык	132	24 (18,2%)	49 (37,1%)	59 (44,70%)	0

Маалыматтык технологияларды колдонуу боюнча даярдыктарынын деңгээлдерин текшерүү.

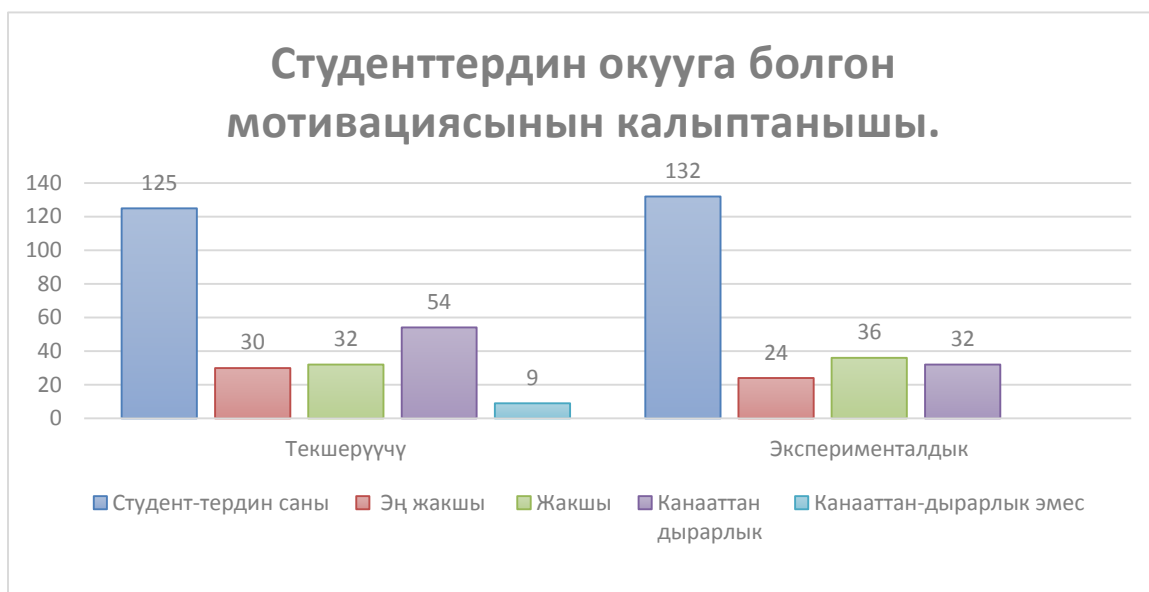

Эксперименталдык топтун студенттери программалык материалдарды өздөштүрүүдө маалыматтык технологияны колдонууга, компьютерди үйрөнүүгө жана өзүнүн кесиптик ишмердүүлүгүндө колдонууга кызыкдар экендиги тууралуу ойлорун айтышты. Текшерүүчү топтун студенттеринин көпчүлүгүнүн компьютердин ролун жана функцияларын түшүнө электиги көрүнүп турат. Интернетти жана электрондук почтаны колдонууга болгон керектөөчүлүктү эксперименталдык топтор – 46,5,2%, текшерүүчү топтор – 45%, өздөштүрдү, бирок окуу ишмердүүлүгүндө компьютерди системалуу түрдө эксперименталдык топтор – 45,5%, текшерүүчү топтор – 41,5%, колдонууну каалайт, демек, эксперименталдык топтор билим алууга позитивдүү мамиле жасайт.

Е.С. Полаттын “Кызыгууну жана маалыматтык технологияларды колдонууну билдирген” анкета жүргүзүү аркылуу, кийинки этабы аралыктык режимде иштөөдө мотивациянын калыптаныш деңгээлин ачууга багытталды, бул максатта студенттерге эмне үчүн аралыктан окутууну тандап алганы, ага мамиле мотивин аныктоо үчүн суроолор берилген. Алынган жооптордун негизинде студенттердин окууга болгон мотивациясынын калыптанышын аныктадык (5-таблица).

5-таблица. Студенттердин окууга болгон мотивациясынын калыптанышы (% менен)

Топтор	Студент-тердин саны	Эң жакшы	Жакшы	Канааттан дырарлык	Канааттан-дырарлык эмес
Текшерүүчү	125	30 (24%)	32 (25,6%)	54 (43,2%)	9 (7,2%)
Эксперименталдык	132	64 (48,50%)	36 (27,30%)	32 (24,2%)	0

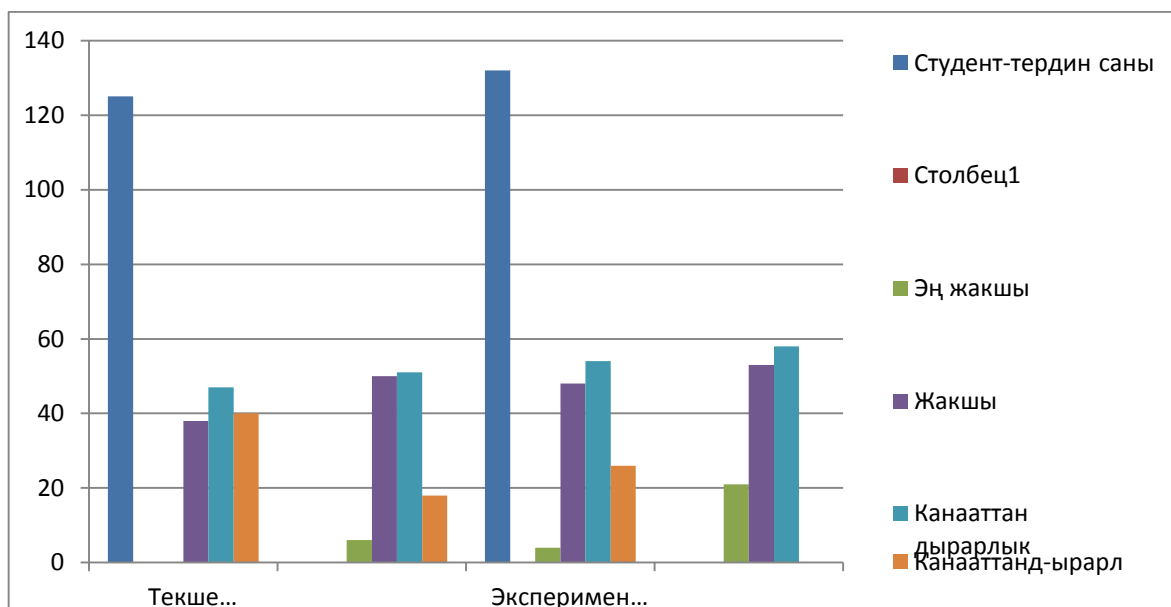
Таблицадан эксперименталдык топтун студенттеринин аралыктан окууга болгон мотивациясы бир кыйла жогорку деңгээлде болгондугун көрө алабыз.

Аралыктан окутууну уюштурууну иштелип чыккан моделдин чегинде окутуунун натыйжалуулугу тапшырмалардын ар кандай түрлөрүн, анын ичинде студенттер тарабынан аткарылган тесттик тапшырмаларды баалоонун жардамы аркасында тажрыйбалык-эксперименталдык процессте текшерилди. Тесттик текшерүү аралыктан окутууда билимдерди кезектеги өзгөчө актуалдуулукка ээ болууда текшерүүдө, жыйынтык текшерүүдө колдонулат. Контролдук тест отуз суроону камтып жана автоматташтырылган тартипте жүргүзүлдү. Программа тесттин жыйынтыгы боюнча суммардык баллды берди, төмөндөгүдөй баалар коюлду: “эң жакшы” 85-100 балл; “жакшы” – 70-85; “канааттандырарлык” – 55-70 балл; “канааттандырарлык эмес» – 55 баллдан төмөн.

6-таблица. – Студенттердин “Педагогика” дисциплинасы боюнча билим деңгээли (% менен)

Топтор	Студент-тердин саны		Эң жакшы	Жакшы	Канааттан дырарлык	Канаатт-к эмес
Текшерүүчү	125	Экспер. чейин	0	38 (30,4%)	47 (37,6%)	40 (32%)
		Экспер. кийин	6 (4,8%)	50 (40%)	51 (40,8%)	18 (14,4%)

Эксперименталдык	132	Экспер. чейин	4 (3,03%)	48 (36,38%)	54 (40,9%)	26 (19,69%)
		Экспер. кийин	21 (16%)	53 (40%)	58 (44%)	0

Таблицада көрсөтүлгөндөй, аныктоочу экспериментте текшерүүчү жана эксперименталдык топтун студенттеринин эч кимиси жогорку 100 баллды топтой алган эмес. Эки топтун студенттеринин билим деңгээли салыштырмалуу бирдей деңгээлде болгон. Ал эми калыптандыруучу студенттердин эксперименттен кийин эксперименталдык топтун студенттеринде тапшырмалардын жыйынтыгы боюнча канааттандыралык эмес деген баанын жоктугу дисциплинанын материалынын жакшы өздөштүрүлгөндүгүн айгенелеп турат. Бул келечектеги мугалимдерди кесиптик даярдоодо «Педагогика» дисциплинасы боюнча билимдерин, билгичтиктерин жана көндүмдөрдүн калыптанышына атайын даярдалган ОМК, маалыматтык технологиялар тармагындагы даярдыктары, интернеттен маалыматты издөө, телекоммуникациялык тармактардын булактарынан колдонуусу, электрондук почтанын кызматын өздөштүрүү маалыматты жөнөтүү жана кабыл алуу жөндөмүнүн калыптанышында чоң роль ойногон.

Демек, текшерүүчү жана эксперименталдык топтордун натыйжаларынын анализи окутуунун ар бир баскычында эксперименталдык топтордо билимдерди өздөштүрүүнүн сапатында позитивдүү өзгөрүүлөр болгонун көрсөтүп турат. Текшерүүчү жана эксперименталдык топтордун катышуучуларынын ар бир категориясы боюнча билимдерди өздөштүрүүнүн сапатынын өзгөрүшү сүрөттөрдө көрсөтүлдү. Бул фактыны биз кесиптик жана илимий багыттуулуктун деңгээлин эске алуучу ар түрдүү тапшырмалардын, электрондук дисциплинанын мазмунун деңгээли менен байланыштырабыз.

Жүргүзүлгөн эксперимент текшерүүчү топторго караганда салыштырмалуу эксперименталдык топтордо коэффициентинин көбөйүшүн күбөлөйт, бул студенттердин таанып-билүүчүлүк кызыгуусу, окууга болгон мотивациясынын өскөндүгү жөнүндө кабар берет: “эң жакшы” деген баага окуган студенттердин пайызы 3% – 16% га, “жакшы” – 48% – 53%га, “орто” – 54% – 58% га чейин жогоруласа, “канааттандырарлык эмес” деген баага окуган студенттердин саны жок болду.

Жалпы корутунду жана практикалык сунуштар

Изилдөөнүн жүрүшүндө аныкталган теориялык жоболордун жана педагогикалык экспериментте алынган натыйжаларга таянуу менен төмөндөгүдөй жыйынтык чыгарууга болот:

1. Кыргызстанда акыркы он жылдыкта келип чыккан өзгөрүүлөр билим берүү системасында коммуникативдик өзгөрүүлөргө алып келди. Аралыктан билим берүү азыркы кездеги өндүрүштүн талабына жооп берген ар кыл адистерди даярдоого жөндөмдүү окутуунун технологиясы болуп эсептелинет. Бирок аралыктан билим алууга мүмкүн болбогон бакалаврлык багыттар бар. Адам жашаган жеринен эле билим албастан, өлкө ичиндеги, керек болсо чет өлкөдөгү билим берүү аркылуу эл аралык ресурстарын колдоно алат. Илимий эмгектерди талдоо, заманбап маалыматтык технологияларга негизделген аралыктан окутууну туруктуу, көп аспектилүү алыстан маалыматтык-билим берүүчү система катары кароого мүмкүндүк берди. ЖОЖдо аралыктан окутуунун технологиясын колдонуу менен окутуунун шартында педагогикалык билим берүүнүн теориядагы жана практикадагы абалын изилдөөнүн негизинде биз Кыргызстандын дүйнөлүк билим берүү мейкиндигине кошулуунун шартында заманбап маалыматтык технологияларды колдонуу менен окутуунун алгылыктуу формаларын өркүндөтүү керек деген жыйынтыкка келдик. Кыргызстандагы билим берүү системасын модернизациялоонун шартында келечектеги педагогдорду ЖОЖдо аралыктан окутуу технологиясын пайдалануу менен окутууда даярдоонун зарылдыгын келип чыкты. Проблеманын теориядагы жана практикадагы абалын анализдөө аралыктан педагогикалык билим берүүнүн маселелери толук кандуу чечиле электигин көрсөттү.

2. Аралыктан окутуу технологиясында окуган студенттердин билимин калыптандыруунун натыйжалуулугун уюштуруучулук-педагогикалык шарттарынын комплекси: а) ЖОЖдо аралыктан билим берүүнүн система катары сайтка электрондук материалдарды жүктөө; б) студенттерди мультимедиялык класстарда педагогикалык жактан камсыздоо (консультациялар); в) аралыктан билим алган студенттер менен үзгүлтүксүз байланышта болуу; г) студенттердин маалыматтык технологиялар тармагындагы даярдыктары, интернеттен маалыматты издөө, телекоммуникациялык тармактардын булактарын колдонуу, электрондук почтанын кызматын өздөштүрүү, маалыматты жөнөтүү жана кабыл алуу жөндөмү калыптанга байланыштуу болот.

3. ЖОЖдо аралыктан окутуу технологиясын пайдалануу менен окутууда педагогикалык билим берүүнүн натыйжалуулугу анын мазмундук моделин иштеп чыгууга жана анын педагогикалык практикага киргизилишине байланыштуу болот. Университетте көп баскычтуу бакалаврларды даярдоонун шартында моделди жана окуу-методикалык комплексти колдонууда төмөндөгүдөй аралыктан окутуунун принциптери мааниге ээ болот: а) ачык педагогикалык чөйрө; б) билим берүү процессин уюштуруунун педагогикалык моделин вариантуулугу; в) инновациялык жана традициялык формалардын шартка жараша айкалыштырылышы; г) интерактивдүүлүк; ж) билим берүүчү каттамды тандоо эркиндиги; ж) билим берүүчү процессте педагогикалык коштоону жекелештирүү жана бөлүштүрүү; ж) маалыматтык технологияларды колдонуу менен ачык билим берүү чөйрөсү өзгөчөлүгүн эске алуу.

4. ЖОЖдо аралыктан окутуунун шартында педагогикалык билим берүүнүн натыйжалуулугун педагогикалык эксперимент аркылуу текшерүү жана жыйынтыктарын талдоо, эксперименталдык иштин жүрүшүндө алынган натыйжалар студенттердин «Педагогика» дисциплинасы боюнча билимин, билгичтиктерин жана көндүмдөрүнүн калыптанышына таасирин тийгизе тургандыгын көрсөтүү. Изилдөөнүн жыйынтыктары ЖОЖдо аралыктан окутуунун шартында дисциплина боюнча билим берүүнүн моделин жана программага ылайык окуу-методикалык комплекстерин түзүү натыйжалуу экендигин көрсөтүү. Эксперименталдык топтордо корреляциянын коэффициентинин көбөйүшүн күбөлөйт, бул студенттердин таанып-билүүчүлүк кызыгуусу, окууга болгон мотивациясынын өскөндүгү жөнүндө кабар берет: “эң жакшы” деген баага окуган студенттердин пайызы 3% – 16% га, “жакшы” – 48% – 53%га, “орто” – 54% – 58% га чейин жогоруласа, “канааттандырарлык эмес” деген баага окуган студенттердин пайызы 0% түзгөн.

Изилдөөнүн жүрүшүндө алынган жыйынтыктардын негизинде аралыктан окутуунун максатына ылайык төмөндөгүдөй **практикалык сунуштарды беребиз:**

- ЖОЖдо аралыктан окутуунун шартында педагогикалык билим берүүнүн моделин пайдалануунун натыйжалуулугу жогорулайт;
- аралыктан окутуу процессинде билим берүүнүн уюштуруучулук-педагогикалык шарттарын эске алуу керек;
- аралыктан окутуунун шартында билим берүүдө окутуунун инновациялык жана зарыл болгон учурда традициялык методдорун айкалыштырса болот;
- көп баскычтуу университеттик билим берүүнүн шартында аралыктан окутууну методикалык жана дидактикалык камсыздоону тереңдетүү керек.

Диссертациянын негизги мазмуну төмөндөгү илимий эмгектерде жарыяланган:

1. Өмүрканова, Ч.Т. Педагогикалык илимдеги аралыктан билим берүү түшүнүгү [Текст] / Ч.Т. Өмүрканова // И. Арабаев атындагы КМУнун Жарчысы. – Бишкек, 2011. – №6. – 146-147-бб.
2. Калдыбаева А.Т., Өмүрканова, Ч.Т. Үзгүлтүксүз билим берүү системасындагы аралыктан билим берүүнүн орду. [Текст] / Ч.Т. Өмүрканова // Арабаев атындагы КМУнун Жарчысы. – Бишкек, 2012. – №2. – 180-182-бб.
3. Өмүрканова, Ч.Т. Социалдык окутуу аралыктан окутуунун жардамчы формасы катары.[Текст] / Ч.Т. Өмүрканова // И. Арабаев атындагы КМУнун Жарчысы. – Бишкек, 2012. – №2. – 189-191-бб.
4. Өмүрканова, Ч.Т. Аралыктан окутуунун эксперименттин тастыктоо жана калыптандыруу. [Текст] / Ч.Т. Өмүрканова // И. Арабаев атындагы КМУнун Жарчысы. – Бишкек, 2013. – №1. – 186-188-бб.
5. Өмүрканова, Ч.Т. Аралыктан окутуунун моделин куруунун негизи [Текст] / Ч.Т. Өмүрканова // И. Арабаев атындагы КМУнун Жарчысы. – Бишкек, 2013. – №1. – 189-191-бб.
6. Өмүрканова, Ч.Т. Жогорку окуу жайдын аралыктан окутуу боюнча билим берүүнүн педагогикалык моделдерин уюштуруу [Текст] / Ч.Т. Өмүрканова // И. Арабаев атындагы КМУнун Жарчысы. – Бишкек, 2014. – №4. – 87-88-бб.
7. Өмүрканова, Ч.Т. Педагогикалык моделөө жогорку окуу жайларда аралыктан окутуу процессин уштуруунун изилдөөнүн натыйжалуу методу катары [Текст] / Ч.Т. Өмүрканова // Известия Вузов. – Бишкек, 2015. – №10. – 130-132-бб.
8. Өмүрканова, Ч.Т. Дистанционное обучение на современном этапе развития образования [Текст] / Ч.Т. Өмүрканова // Вестник КГУ им. И. Арабаева. – Бишкек, 2016. – №1. – С. 69-71.
9. Өмүрканова, Ч.Т. ЖОЖдо аралыктан билим берүүнү уюштуруунун педагогикалык шарттары [Текст] / Ч.Т. Өмүрканова // Известия Вузов. – Бишкек 2016. – №9. – 157-160-бб.
10. Өмүрканова, Ч.Т. Билим берүү системасындагы аралыктан билим берүүнүн орду. [Текст] / Ч.Т. Өмүрканова // Наука и новые технологии Кыргызстана, 2016. – №7. – 250-252-бб.
11. Калдыбаева А.Т., Өмүрканова, Ч.Т. Дистантное обучение как форма социального обучения [Текст] / Ч.Т. Өмүрканова. – Саратов, 2016. – С. 169-171.
12. Өмүрканова, Ч.Т. Современное состояние дистантного обучения в Кыргызстане [Текст] / Ч.Т. Өмүрканова // Современные технологии в образовательных системах. – Стерлитамак: БашГУ, 2016. – С. 250-255.
13. Өмүрканова, Ч.Т. Социалдык окутуу – аралыктан окутуунун жардамчы формасы катарында [Текст] / Ч.Т. Өмүрканова // С. Нааматов атындагы НМУнун Жарчысы. – Бишкек, 2016. – №2,3. – 171-173-бб.
14. Ch.T. Omurkanova A.T. Kaldybaeva // Current status of distance learning

in Kyrgyzstan // Kyrgyz State University named after I. Arabaev (Kyrgyz Republic, Bishkek) / Актуальные проблемы международного права в современных геополитических условиях // Сборник материалов Международной научно-практической конференции (22 апреля 2016 г.). – Чебоксары, 2016. – С. 120-125

Өмүрканова Чынара Токолоңовнанын «Жогорку окуу жайда аралыктан окутуунун шартында педагогикалык билим берүүнү моделдештирүү» деген темада 13.00.01 – жалпы педагогика, педагогиканын жана билим берүүнүн тарыхы адистиги боюнча педагогика илимдеринин кандидаты илимий даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациясына

РЕЗЮМЕ

Түйүндүү сөздөр: аралыктан билим берүү процесси, педагогикалык негиздер, принциптер, дидактикалык материалдар, педагогикалык шарттар, окутуунун формалары, методдору, педагогикалык моделдөө, эксперимент, натыйжалуулук.

Изилдөөнүн максаты: ЖОЖдо аралыктан окутуунун технологиясын колдонуу менен сырттан окутуунун шартында педагогикалык билим берүүнүн моделин түзүү жана аны ишке ашыруунун жолдорун аныктоо.

Изилдөөнүн объекти: ЖОЖдо аралыктан педагогикалык билим берүүнү уюштуруу.

Изидөөнүн предмети: ЖОЖдо аралыктан педагогикалык билим берүүнү уюштуруунун жана ишке ашыруунун педагогикалык шарттары.

Изилдөөнүн методдору: билим берүүдөгү мамлекеттик документтерди, илимий-теориялык публикацияларды талдоо; педагогикалык моделдөө; педагогикалык эксперимент; анкета; тест; аралыктан билим берүүнүн натыйжаларын талдоо.

Изилдөөнүн илимий жаңылыгы жанатеориялык баалуулугу:

1. ЖОЖдо аралыктан окутуу процессинде педагогикалык билим берүүнүн теориядагы жана практикадагы абалынын изилденгендиги.
2. ЖОЖдо аралыктан окутууда педагогикалык билим берүүнүн мазмуну, маңызынын жана аны уюштуруунун педагогикалык шарттарынын аныкталгандыгы.
3. Аралыктан билим берүүнүн технологиясын колдонуу менен педагогикалык билим берүүнүн модели жана “Педагогика” боюнча окуу-методикалык комплексинин иштелип чыккандыгы.
4. ЖОЖдо аралыктан окутуу процессинде педагогикалык билим берүүнү уюштуруунун натыйжалуулугу эксперимент аркылуу текшерилип жана жыйынтыктары талдангандыгында турат.

Изилдөөнүн практикалык маанилүүлүгү. Изденүүчү тарабынан иштелип чыккан ЖОЖдо аралыктан окутууда педагогикалык билим берүүнүн сапатын жогорулатууга жардам берген моделин, педагогикалык шарттарын, окуу-методикалык комплексин, электрондук колдонмолорун, дидактикалык материалдарын, методикалык сунуштарды педагогикалык жогорку окуу жайлардын окутуучулары жана студенттери колдонсо болот.

РЕЗЮМЕ

диссертационного исследования Омуркановой Чынары Токолоновны на тему: «Моделирование педагогического образования в условиях дистанционного обучения в ВУЗе» на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.01 – общая педагогика, история педагогики и образования

Ключевые слова: процесс дистанционного обучения, педагогические основы, принципы, дидактические материалы, педагогические условия, формы, методы обучения, педагогическое моделирование, эксперимент, эффективность.

Цель исследования: создание модели педагогического образования в условиях дистанционного обучения в высших учебных заведениях и определение педагогических условий ее реализации.

Объект исследования: организация дистанционного педагогического образования в вузе.

Предмет исследования: педагогические условия организации и реализации дистанционного педагогического образования в вузе.

Методы исследования: теоретические методы: наблюдение, беседа, опрос, анкетирование, тест, эксперимент, выборка педагогической литературы, обобщение передового опыта, эксперимент.

Научная новизна и теоретическая значимость исследования: исследовано состояние в теории и практике педагогического образования в процессе дистанционного обучения в вузе; определены педагогические условия содержания, сущности и организации педагогического образования в дистанционном обучении в вузе; разработана модель педагогического образования с применением технологии дистанционного образования и учебно-методического комплекса по педагогике; проверена эффективность организации педагогического образования в процессе дистанционного образования в вузе путем педагогического эксперимента и проанализированы его результаты.

Практическая значимость исследования. Разработанную соискателем модель, помогающую повышению качества педагогического образования при дистанционном обучении в вузе, педагогические условия, учебно-методический комплекс, электронные пособия, материалы дидактических пособий, методические рекомендации могут быть использованы преподавателями и студентами педагогических высших учебных заведений.

RESUME

dissertation research of ChynaraTokolonovna Omurkanova on a theme: "Modeling of pedagogical education under the conditions of distant education in the higher educational institution" for the graduate degree of the candidate of pedagogical sciences in specialty 13.00.01 - general pedagogics, history of pedagogics and education

Keywords: process of the distant education, pedagogical bases, principles, didactic materials, pedagogical terms, forms, methods of educating, pedagogical design, experiment, efficiency.

Research aim: creation and approbation of pedagogical model of organization of the education controlled from distance in the higher educational institution.

Research object: organization of the distant education in the higher educational institution

Article of research: pedagogical terms of organization and realization of the controlled from distance education in Institution of higher learning.

Research methods: theoretical methods, supervision, conversation, questioning, questionnaire, test, experiment, selection of pedagogical literature, generalization of front-rank experience, experiment (experience).

Theoretical significance of the investigation is determined by a contribution to pedagogics of higher school, otherwise speaking, in theory reasonable and the pedagogical model of organization of the controlled from distance education is empiric confirmed in Institution of higher learning; considered and studied concept about maintenance and feature of the controlled from distance education; the pedagogical terms of organization of the controlled from distance education are certain.

Practical significance of the investigation consists of expansion of the complex educational services , creation and introduction of pedagogical models of the practically oriented organization of the distant education in the higher educational institution that contains necessary components for the practical realization in the increase of the quality, and also in development of requirements to didactic manuals and materials for the students and teachers of universities.